

Yusuf Akçura. (2019). Üç Tarz-ı Siyaset. İstanbul: Salon Yayınları.

Kadir ARAS¹

Makale Türü

Kitap İncelemesi

Başvuru Tarihi

14.01.2022

Kabul Tarihi

28.02.2022

Yusuf Akçura, Üç Tarz-ı Siyaset eserini 1904 yılında Kazan'da tamamlamıştır. Eser, o dönemde Mısır'da yayım yapan ve II. Abdülhamit'in yönetim anlayışına karşı çıkan Türk Gazetesi'nin 24, 25 ve 26. sayılarında yayımlanmıştır (Uçar, 2019, s. 91-92). Akçura'nın eserine karşılık olarak, gazetenin baş yazarı Ali Kemal Bey Cevabımız başlıklı bir eleştiri yazmış ve ardından da Ahmet Ferit (Tek) Bey de Bir Mektup adlı başlıklı yazı ile Akçura'nın eseri hakkında görüş beyan etmiştir. Tüm bu yazınlar Türk Gazetesi'nde yayımlanmıştır. Akçura'nın Üç Tarz-ı Siyaset'i, gazetede yayımlanan tenkit ve yine aynı gazete yayımlanan Ahmet Ferit Tek'in Bir Mektup adlı yazısı Kahire'de bir risale olarak basılmıştır. Aynı risale daha sonra 1912 yılında İstanbul'da da basılmıştır.

Akçura, eserde; bir Osmanlı milleti oluşturmak, İslam ittihadına dayalı bir devlet kurmak ve ırk temelli bir Türk siyasal ulusçuluğu meydana getirmek konuları üzerinde durmuştur. Akçura, bu yaklaşımları; Osmanlılık, İslamcılık ve Türkçülük olarak nitelemiş ve kimi zamanda Üç Tarz-ı Siyaset olarak adlandırmıştır. Akçura, eserde her bir yaklaşımın niteliklerinden, yararlarından ve uygulanabilirliğinden bahsetmiştir. Bu anlamda Akçura faydacı bir

yaklaşımla konulara yaklaşmıştır. Bahsi edilen yaklaşımların çözümlenmesinde fayda ve uygulanabilirlik temel ölçüt olmuştur (Georgeon, 1996, s. 34).

Akçura, eserinde Osmanlı İmparatorluğu'na güç kazandırmak maksadıyla takip edilen politikaları değerlendirmiştir. Bu politikaların ne zaman hangi şartlarda ortaya çıktığından bahsetmiştir. Osmanlılık hareketinin Tanzimat Dönemi'nde ortaya çıktığından bahsetmiştir. İslamcılık hareketinin ise 1870'li yıllarda ortaya çıktığını iddia etmiş ve bu politikanın en büyük savunucusunun II. Abdülhamit olduğunu dile getirmiştir (Akçura, 2019). Eserinin son bölümünde ise o dönem için çok yeni olan Türkçülüğü ele almıştır. Ali Kemal Bey tarafından Akçura'ya yapılan eleştirinin çıkış noktası esere konu edinen bu tarihselliktir. Ali Kemal Bey, Akçura'nın aksine Osmanlı İmparatorluğu tarihinde belirli dönemlerde belirli bir siyasetin

¹ Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, karas3536@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0240-5592

izlendiği düşüncesine karşı çıkmış ve dönemin devlet adamlarından birkaç örnek vererek bunun kanıtlanabilir nitelikte olamayacağını savunmuştur. Akçura ise bahsi edilen her bir siyasetin Osmanlı İmparatorluğu'nda uygulandığını ve sıradaki siyasetin de Türkçülük siyaseti olduğunu iddia etmiştir.

Akçura, yaklaşımların tarihçelerinden bahsettikten sonra, onları yararı ve uygulanabilirliği açısından bir incelemeye tabi tutmuştur. İnceleme neticesinde Osmanlılık hareketinin, uygulanabilir olmadığına kanaat getirmiştir. Bu yaklaşımın başarıya ulaşamayacak olmasının nedenleri arasında; Osmanlı İmparatorluğu içerisindeki Müslümanların gayrimüslimlerle eşit haklara sahip olmak istememesi, İslam inancına göre gayrimüslimlerin ikinci kademe olması gerekliliği, gayrimüslimlerin de kendi tarihleriyle öne çıkmak istemeleri ve Avrupalı devletlerin böyle bir harekete karşı geliştireceği karşı argümanlar olacağı gerekçelerini sunulmuştur. Dolayısıyla Akçura Osmanlı İmparatorluğu için en faydalı bulduğu yaklaşımın uygulanabilirliğinin mümkün olmayacağını dile getirmiştir.

Article Type

Book Review

Application Date

14.01.2022

Acceptance Date

28.02.2022

Yazar, İslamcılık ve Türkçülük hareketlerini ise birbirine benzer olarak görmüştür. Çıkış noktası ve argümanları farklı olmasına rağmen paralel bir çizgide ilerleyen yaklaşımlar olarak görmüştür. Bu iki yaklaşımın da uygulanması neticesinde belirli kayıpların olacağını vurgulamıştır. Şöyle ki eğer İslamcılık hareketi uygulanacaksa gayrimüslim tebaadan vazgeçmek gerekiyordu, öte yandan Türkçülük keza bu defa da Türk olmayan fakat Müslüman olan tebaadan ayrılmak gerekecekti. Yazar, bu iki siyasetinde dahili ve harici muhaliflerinin ortadan kaldırıldığında uygulanabilir olacağını da vurgulamıştır. Bu nedenlerle Akçura, bu iki yaklaşımı birbirine yakın görmüş ve her ne kadar ağırlığı Türkçülükten yana olsa da bu iki yaklaşım arasında net bir şekilde tercih yapmamıştır. Yaptığı incelemeler neticesinde, İslamcılık hareketinin başarıya ulaşmasındaki en büyük engelin dışardan olacağına kanaat getirmiştir. Akçura'nın buradaki temel dayanağı Avrupalı devletlerin Müslüman ülkeler üzerindeki mutlak nüfuzudur (Georgeon, 1996, s. 39). Avrupalı devletlerin böyle bir birleşmeye izin vermeyeceği açıktı ve Osmanlı İmparatorluğu'nun da buna rağmen böyle bir politikada ısrarcı olabilecek kuvveti de yoktu. Öte yandan Türkçülük hareketinde de bazı engeller görmüştür. Fakat dışardan bu hareketi engelleyecek tek devlet Rusya olarak görülmüş ve Rusya'nın çıkarına olmayan bir politika Avrupalı devletlerce de destek bulabilirdi. Akçura, bu sorunun bu şekilde aşılabileceğini düşünmüş fakat içerdeki engeli daha büyük sorun olarak kabul etmiştir: Türklerde ulus bilinci çok yavaş ilerliyordu. Fakat Akçura'ya göre, İslamcılık hareketine göre Türkçülük daha uygulanabilir bir yaklaşımdı.

Üç Tarz-ı Siyaset eserine gelen eleştirileri sırasıyla ele alacak olursak Ali Kemal Bey ile başlamak gerekmektedir. Ali Kemal Bey, Akçura'ya karşılık yazdığı Cevabımız adlı yazısında Akçura'yı hayalperest olmakla tarihi yanlış aktarmakla ve gerçekleri görmemekle suçlamıştır.

Ali Kemal Bey eleştirilerine şu söz ile başlamıştır: “Türkü İslam’dan, İslam’ı Türk’ten, Türk ve İslam’ı Osmanlılıktan, Osmanlılığı Türk’ten, İslam’dan ayırmak, teklifi üçe bölmek olmaz” (Akçura, 2019, s. 36). Ali Kemal Bey bu sözü ile Akçura’yı birleştirici bir politika izlememekle suçlamış ve bahsettiği politikaların yıkıcı olduğunu iddia etmiştir. Ali Kemal Bey’e göre; hiçbir padişah ve vezir ne İslam birliği ne de Osmanlı milleti meydana getirmek için ne de Türklük tevhidi için çaba sarf etmemiştir. O’na göre, Osmanlı milleti çabası beyhude bir çabadır ve hiçbir zaman böyle bir siyaset mevcut olmamıştır. Ali Kemal Bey, eseri önce bir bütün olarak daha sonra tek tek yaklaşımları ele alarak eleştirmiştir.

Ali Kemal Bey, İslam ittifadını mümkün kılmanın olanaksız olduğunu dile getirmiş ve bir hayal olduğunu söylemiştir. Bu noktada Akçura’nın bahsettiği harici engellere değinmiş ve Osmanlı İmparatorluğu’nun İngiltere ve Fransa gibi devletlere karşı koyacak gücünün olmadığını söylemiştir. Bu görüşünü de Hindistan ile örneklendirmiştir. Coğrafi olarak hiçbir bağın olmadığı bir İngiliz sömürsünü ele geçirmeye çalışmayı hayal olarak nitelendirmiştir.

Türklük hareketi düşüncesine ise itibar dahi göstermemiş ve imkansız hayaller olarak nitelendirmiştir. Olması gerekenin devlete ve vatandaşlara faydalı işlerle uğraşmak olduğunu söylemiş ve bu hayallere harcanacak emek ve vaktin boş olacağını iddia etmiştir.

Ahmet Ferit Tek’in eleştirilerine geçecek olursak, Ahmet Ferit Bey kimi açılardan Akçura’ya destek olurken zaman zaman da eleştirmiştir. Ahmet Ferit Bey, eserinde Ali Kemal Bey’in eleştirilerini kabul edilebilir bulmuş fakat tarihi delillerin geçersiz olduğu savını desteklememiştir. Ahmet Ferit Bey’e göre, tarihte hiçbir zaman bu siyasetlerin güdülmediğini dile getirmek padişahları ve vezirleri “siyasetsizlikle ve mesleksizlikle itham etmektir” (Akçura, 2019, s. 49).

Ahmet Ferit Bey, Üç Tarz-ı Siyaset’in reddedilmesini doğru bulmamış fakat bu üç yoldan birini de seçme gerekliliği olduğunu savunmuştur. Bu nedenle siyasetlere bakışını tek tek ele alacak olursak Ahmet Ferit Bey, Türkçülük siyasetinin Osmanlı siyasetine o dönemde fayda sağlamayacağını söylemiş ve gelecekte bir şansa sahip siyaset olarak nitelendirmiştir. Gelecekte Türklük ittifadının daha kuvvetli olacağını ve uygulanabilirliğinin daha mümkün olacağını söylemiştir.

İslam ittifadı fikrini ise gerçeğe ulaşması mümkün olmayan ve geleceği güçsüz fakat Osmanlı İmparatorluğu’nun içinde bulunduğu durum içinde uygulanabilir ve faydalı olabileceğini iddia etmiştir.

Osmanlılık yaklaşımını ise Osmanlı İmparatorluğu’nun takip ettiği en önemli siyaset olduğunu ileri sürmüştür. O’na göre üç yaklaşım arasında en esaslı ve icrası en kolay olan yaklaşımdır. Diğer yaklaşımlar, Osmanlı İmparatorluğu’nun var olma mücadelesinde ancak destek ve birer yardımcı olabileceğini iddia etmiştir. Osmanlılık fikrinin ise Osmanlı İmparatorluğu’nun en kuvvetli zırhı ve en doğru hedefi olarak tanımlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda muhtelif fikir hareketleri genellikle Tanzimat, Meşrutiyet gibi batılılaşma ve modernleşme sürecinde artış göstermiştir. Bu hareketlerin çoğalmasındaki temel kaygı devletin modern olana göre geri kalmışlığının önüne geçilmesi olmuştur. Bu nedenle bu kaygılarla II. Meşrutiyet döneminde ortaya çıkan bazı fikirler etkisini günümüze değin sürdürmüştür. Bu fikir akımlarından birisi de Türkçülük akımıdır.

Türkçülük akımının ortaya çıkışında Yusuf Akçura'nın ehemmiyeti oldukça fazladır. Döneminin ileri görüşlü yazarlarından ve fikir adamlarından birisi olan Akçura'nın bu bağlamda *Üç Tarz-ı siyaset* eseri ayrı bir önem arz etmektedir.

Akçura, eserinde ilk olarak Osmanlılık hareketini ele almış ve bunun Türklüğe zarar vereceği düşüncesi ile kabul etmemiştir. Daha sonra ise İslamcılık hareketini incelemiş ve uygulanabilir olarak görmemiştir. Akçura son olarak Türkçülük hareketini ele almıştır; imparatorluktan geriye kalan tek unsurun Türklük olduğunu vurgulamış ve ancak Türklerden meydana gelen bir oluşum ile yeni devletin kurulabileceğini dile getirmiştir. Türkçülük fikrini; Osmanlılık ve İslam İttihadından daha uygulanabilir görmüş ve sistematize etmiştir.

Akçura, devletin çözümlüşünün, yıkılışının çözümü olarak ürettiği *Üç Tarz-ı Siyaset* eserinde Osmanlılık hareketinden başlamış ve Türkçülük hareketinin bu çözümlüşün son alternatifi olarak sunmuş ve eserin sonunda takdiri okuyucuya bırakmıştır. Yazar, Türkçülük hareketinin belirli zararlarının var olduğunu dile getirmiştir. Fakat olumsuz yanlarına rağmen tek kurtuluş yolunun bu olduğunu ve bunun da kaçınılmaz olduğunu söylemiştir. Akçura'nın bu ileri görüşlülüğü tarihsel süreç içerisinde de kanıtlanmıştır.

Kaynakça

Akçura, Y. (2019). *Üç Tarz-ı Siyaset*, Ed. Fuat Uçar, İstanbul: Salon Yayınları.

Georgeon, F. (1996). *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura (1876-1935)*, Ed. Ayşen Anadol ve Hamdi Can Tuncer, Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Uçar, F. (2019). *Siyasi Türkçülüğün Sahibi Yusuf Akçura: Fikirleri ve Etkileri*, Ed. Fuat Uçar, *Üç Tarz-ı Siyaset*, İstanbul: Salon Yayınları.